

про арбітражі, покарання за шахрайство, відносно переселенців і «Білої Австралії», монополії на тютюнові вироби, пенсії за віком, антитрастове законодавство, створення постійного комітету з торгівлі, комерції й сільського господарства та низки інших [42, р. 435].

Власне в такий спосіб і було створено парламентське об'єднання для захисту дрібного й середнього бізнесу та найманих робітників Австралії. Хронологічний відрізок між 1904 і 1912 рр. став вважатись у дослідженнях з історії Австралії «короткочасним ліберально-лейбористським експериментальним методом» [44, р. 39–40].

Саме в цей темпоральний відрізок було закладено історичний базис поміркованих реформ, які один із сучасних істориків і політологів Австралії Пол Келлі визначив «проміжною австралійською угодою» [45]. А її ключові компоненти було закладено в обриси знакової конкретно-історичної пентархії: 1) «Біла Австралія» як показник регулювання кількості населення в країні; 2) протекціонізм як засіб захисту австралійської промисловості від зовнішньої конкуренції; 3) державний арбітраж при залагодженні конфліктів у промисловості; 4) патерналізм, який означав широку державну підтримку практично всіх верств населення країни; 5) беззастережна пошана до всіх ініціатив провладного істеблішменту Великої Британії [45].

2.3. ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ АВСТРАЛІЇ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС НА ПЕРШИХ ЕТАПАХ СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ

Австралійські колонії об'єднались у федерацію в дуже символічний момент. У перший день XX ст. – 1 січня 1901 р. – на території Австралії набрала чинності Конституція, згідно з якою в новій країні було встановлено конституційну монархію, а сама вона стала домініоном Британської імперії. Державний устрій Австралії ґрунтувався на поєднанні британської й американської конституційних моделей. Володарем-сувереном країни був

британський монарх, представником якого на місцевому рівні став генерал-губернатор. Також Австралія перейняла британську парламентську модель, у рамках якої уряди федерації та окремих штатів обирають члени парламенту. Так само як Сполучені Штати, Австралійська Співдружність є федерацією, а обов'язки федерального уряду й розділення повноважень між центром і штатами закріплені у Конституції письмово. Відповідно до Основного закону, федеральний уряд відповідає за оборону, зовнішню політику, імміграцію, митницю й акцизи, а також за пошту. Отже, ті повноваження, котрі за Конституцією не належать до сфери відповідальності федерального уряду, передані штатам, які мають опікуватись питаннями судочинства, освіти, охорони здоров'я і внутрішнього транспорту. Відповідно до федеративного устрою, Конституцію може бути змінено лише більшістю голосів в обох федеральних палатах парламенту, після чого мають відбутися референдум та надійти згода більшості виборців і більшості щонайменше в чотирьох з шести штатів. Конституційні суперечки вирішує Високий суд Австралії [46]. Австралійській парламентаризм є нащадком британської традиції представницької демократії. В кінці XVIII ст. було засновано перші британські колонії на п'ятому континенті, а вже через сотню років – у кінці XIX ст. – кожна з шести колоній мала власну письмову Конституцію, парламент і закони. Хоча Британія, як метрополія, зберігала право приймати закони для колоній, а також скасовувати ті, які ухвалювали місцеві законодавчі органи. Мешканці колоній могли самостійно обирати власний парламент, хоча право голосу на той момент мали тільки чоловіки, що володіли землею та певними статками. В свою чергу такими адміністративними одиницями як території керував австралійський уряд. Вони отримали самоврядування лише 1978р., нині парламенти територій мають лише по одній палаті [47].

Згідно з Конституцією, відносно автономні колонії об'єднались у федерацію, що отримала назву Австралійська Співдружність. Було погоджено, що 1) владу розділять між федеральним (національним) парламентом та

локальними парламентами штатів; 2) усіх членів парламентів будуть обирати; 3) Австралійський Парламент буде двопалатним і представлятиме населення в цілому (Палата представників) та людей у штатах (Сенат). Перші федеральні вибори до Австралійського Парламенту відбулися 29 й 30 березня 1901 р., на той момент у Палаті Представників налічувалося 75 депутатів, а в Сенаті – 36. Протекціоністська Партія, що отримала 32 місця в Палаті Представників, сформувала перший уряд, а її лідер Едмунд Бартон став першим Прем'єр-міністром. Кількість членів парламенту збільшувалася відповідно до зростання населення Австралії, так, на 2021 р. Палата Представників включала вже 151 депутата, а Сенат – 76 [47].

Австралія перейняла від Британії традицію відповідального управління, яка полягає в тому, що члени уряду – Прем'єр-міністр, міністри – одночасно є членами парламенту. Щоб залишитися в уряді, партія або коаліція партій мають зберегти підтримку більшості членів Палати Представників. Такий підхід покликаний гарантувати, що виконавча влада буде підзвітною парламенту й не зловживатиме повноваженнями [47].

Розподіл влади в державі визначений Конституцією Австралії й передбачає три гілки (групи): законодавчу, виконавчу та судову. Традиційно, розділення повноважень має унеможливити концентрацію влади в рамках однієї гілки та виділяти для кожної групи свою частку відповідальності. Відповідно, Законодавчий орган (парламент) приймає та змінює закони, виконавча влада (уряд) надає законам чинності, а суди вирішують можливі суперечності щодо законів [56].

Виконавча гілка влади в Австралії представлена урядовими структурами на різних рівнях: 1) федеральний уряд, до відповідальності якого належать загальнонаціональні питання; 2) уряди штатів і територій, діяльність та відповідальність яких обмежена проблематикою жителів відповідних штатів і територій; 3) місцеві ради, що опікуються проблемами локальних співтовариств.

На кожному з рівнів уряди забезпечують громадянам певні послуги у рамках виконання законів, які ухвалюють законодавчі органи. Сфери відповідальності Федерального Уряду визначені в Конституції Австралії та включають оборону та закордонні справи; торгівлю, комерцію й валюту; імміграцію; поштові послуги, телекомунікації та радіомовлення; авіа перельоти; більшість соціальних послуг і пенсій. За рахунок фінансування Федеральний Уряд також залучений до процесів у багатьох галузях, що входять до компетенції штатів, зокрема охорони здоров'я, освіти, охорони довкілля, трудових відносин та ін. [48].

Повноваження урядів штатів і територій теж прописані в Конституції держави: так, штати відповідальні за все, що не входить до зони відповідальності Федерального Уряду, хоча іноді в певних сферах можуть бути залучені обидва рівня. Серед основних обов'язків штату, можна виділити такі: школи, лікарні, охорона довкілля, дороги, залізниці й громадський транспорт, громадські роботи, сільське господарство та рибальство, трудові відносини, громадські служби, спорт і відпочинок, справи споживачів, поліція, в'язниці, аварійно-рятувальні служби тощо. Кожен штат має власну конституцію, що визначає особливості управління [48].

Не менш важливим елементом системи виконавчої влади в Австралії є місцеві Уряди. Області місцевого самоврядування дуже різняться за розміром і характером. Наприклад, територія Сіднея поділена приблизно на 35 міст, муніципалітетів та графств, у кожному з яких є своя місцева рада. Більші центри країни, такі як Батерст або Олбері, мають міські чи муніципальні ради. Великі, але менш заселені сільські території з кількома невеликими містами й великими сільськими районами зазвичай є графствами з Радою графства, що базується в одному з великих міст. Повноваження органів місцевого самоврядування регулюються актами парламенту штату, такими як Акти про місцеве самоврядування. Місцеві ради вирішують найбільш нагальні питання, близькі до повсякденного побуту, наприклад, будівельні норми та розвиток,

охорона здоров'я, місцеві дороги й пішохідні доріжки, парки та ігрові майданчики, бібліотеки, місцеві екологічні проблеми, утилізація відходів і багато інших громадських сервісів [48].

Усі рівні уряду отримують гроші на оплату послуг, що надаються австралійцям, за рахунок збору податків. Місцеві ради, крім того, отримують фінансування від Федерального Уряду та урядів штатів. Федеральний Уряд збирає гроші для управління країною, стягуючи податки на прибутки, товари й послуги, а також з прибутків компаній, і витрачає їх на національні справи. Уряди штатів і територій також збирають гроші за рахунок податків, але отримують понад половину своїх грошей від федерального уряду та витрачають їх на справи штатів і територій. Місцеві ради теж збирають податки, зокрема з усіх місцевих власників нерухомості, а також отримують гранти від федеральних урядів, урядів штатів і територій та витрачають їх на місцеві справи [47].

Запорукою успішного розвитку будь-якої демократичної держави є ефективна й незалежна судова система, що забезпечує верховенство права та невідворотність покарання. Австралійська правова система заснована на загальному праві Англії, тож багато законів ідентичні викладеним в актах британського парламенту. Відповідно до Конституції, судова влада Співдружності належить Високому суду Австралії, а також іншим федеральним судам, які може створити федеральний парламент. До таких судів належать Федеральний суд Австралії, Федеральний окружний суд Австралії та Сімейний суд Австралії. На рівні Штатів і територій діють Верховні суди штатів, а також суди середньої й нижчої ланки – місцеві та спеціалізовані. Верховний суд штату або території має загальну й необмежену юрисдикцію в межах своєї територіальної одиниці [49].

Високий суд є найвищою судовою інстанцією в австралійській судовій системі, він був заснований 1901 р. відповідно до статті 71 Конституції. Функції Високого суду полягають у тлумаченні й застосуванні законодавства Австралії.

Він покликаний вирішувати справи особливого федерального значення, зокрема оскарження конституційної чинності законів, а також за спеціальним запитом розглядати апеляції федеральних судів та судів штатів і територій [50]. Високий суд має первинну юрисдикцію й щодо зобов'язань Австралії за міжнародними договорами, питань, що стосуються іноземних представників, і спорів між державами. Суд поважають правоохоронні органи як в Австралії, так і за її межами.

Кожен штат і територія мають власну судову ієрархію з різною юрисдикцією кожного суду. Проте в усіх штатах і територіях є Верховний суд, який є найвищим судовим органом і є найвищим судом у цьому штаті чи на цій території. Ці суди також мають апеляційні відділи, відомі під різними назвами по всій країні, включаючи суд повного складу, апеляційний суд і суд апеляційної інстанції. У більшості штатів, окрім Верховного суду, є ще два рівні судів, які можна порівняти по всій країні. Окружний суд розглядає більшість кримінальних процесів щодо менш серйозних злочинів, які підлягають звинуваченню, а також більшість цивільних справ, які розглядаються нижче від певного порогу. Місцеві (або Магістратські) суди розглядають простіші справи та цивільні справи.

Австралія має давні традиції парламентаризму, колонії мали представницькі органи задовго до створення федерації. За багатьма параметрами Австралія була піонером у виборчому законодавстві. Наприклад, ще 1855 р. в штаті Вікторія було вперше запроваджено таємне голосування. Південна Австралія 1892 р. надала право голосу жінкам. На сучасних виборах право голосу мають усі громадяни, що досягли 18 років. Саме голосування є обов'язковим (за винятком виборів до Законодавчої ради Південної Австралії), і майже всі громадяни беруть участь у виборах. Понад те, існують навіть невеликі штрафи за не голосування. Аборигени отримали право голосу 1962 р., а обов'язковим для них голосування стало тільки 1984 р. [46].

Після створення Федерації основна політична боротьба точиться між створеною в кінці XIX ст. лейбористською партією та низкою антилейбористських партій. Так, протягом 1901–1909 рр. лейбористам протистояли партії фрітрейдерів та протекціоністів, які 1909 р. об'єднались, утворивши ліберальну партію Австралії, що проіснувала до 1917 р. Фактично відтоді почався період двопартійної політичної системи в Австралії.

Першими питаннями, які необхідно було вирішити молодому федеральному керівництву, були встановлення податку з імпорту й експорту товарів (тарифу), а також стратегію щодо міграції. Останню розглядали як інструмент націєтворення та формулювали у відверто ксенофобських категоріях, так, з'явилася концепція Білої Австралії, що передбачала такі обмежувальні заходи та вимоги, які фактично унеможливлювали імміграцію неєвропейського населення, зокрема з сусідніх азіатських країн, до п'ятого континенту. Як наголошував А. Дікін, «Біла Австралія» це не територія, а раціональна політика, яка доходить до самих коренів національного життя та яка керує всією нашою суспільною, промисловою й політичною організацією [9, с. 177]. Оскільки перед керівництвом молодого країни постала необхідність згуртувати суспільство, для цього обрали традиційний засіб – пошук спільного ворога. Таким «ворогом» проголосили представників інших рас, що й проявилось у відповідній політиці щодо мігрантів. Однак іще однією соціальною групою, яка постраждала від політики Білої Австралії стали аборигени, бо їхні права були суттєво обмежені [9, с. 177].

Події Першої світової війни та більшовицького перевороту в Росії вплинули на австралійський робітничий рух та політичний ландшафт. Більшовицькі активісти й функціонери здійснювали діяльність в Австралії ще до війни, а в жовтні 1920 р. група соціалістів створила комуністичну партію Австралії. У відповідь на «полівішання» робітничих спілок, усвідомлюючи потенційні згубний вплив лівого екстремізму для безпеки держави, уряд запровадив превентивні заходи для недопущення подібних сценаріїв. Зокрема,

1920 р. було прийнято закон, згідно з яким будь-яка людина, що закликала до насильницького повалення чинного порядку та уряду, оголошувалася винною в злочині та мала бути заарештованою. На додаток до поліції було створено служби державної безпеки, у чиї обов'язки входив, зокрема, нагляд за діяльністю екстремістських організацій різного штибу. Окрім того, рушійною силою антикомуністичного руху стали ветерани Першої світової війни, котрі створили Австралійську Імперську Лігу, куди входили моряки, солдати й льотчики, що повернулися з фронту [51, р. 25]. Головним виразником інтересів більшості трудящого населення країни, як і раніше, залишалися лейбористи. Вони відкинули ідею тісних контактів або злиття з комуністичною партією Австралії, яка перебувала під керівництвом більшовиків та Комінтерну.

В середині 1920-х рр. в Австралії виникли перші жіночі організації, націлені на припинення дискримінації жінок та досягнення їхньої рівноправності з чоловіками. На основі різних асоціацій і клубів 1931 р. було створено Національну раду жінок, куди ввійшли представниці від лейбористської партії та феміністських організацій. Це було початком великої та тривалої роботи на шляху до жіночої рівноправності [52].

Приблизно в той самий період здобули політичну самостійність австралійські фермери. Відмовившись від спроб співпрацювати з лейбористською партією, мешканці бушу на базі розрізнених аграрних асоціацій та партій у штатах створили 1919 р. єдину Аграрну партію. Аграрії виступали за обмежене втручання держави в економіку країни і визнавали за нею роль арбітра у відносинах між соціальними групами. Успіхи Аграрної партії змусили рахуватися з нею в процесі формування уряду й 1923 р. аграрії та ліберали створили коаліційний уряд, котрий увійшов в історію як уряд Брюса-Пейджа відповідно до прізвищ партійних лідерів. Цей уряд залишався при владі до 1929 р., поступившись з рештою лейбористам [53, р. 24–25].

Для країни настали тяжкі часи. Економічний бум першої половини 1920-х став змінюватися на депресією. Над Австралією вже розкинулася гігантська

тінь небаченої в історії світової економічної кризи, яка почалась у Сполучених Штатах і отримала назву Велика Депресія.

2.4. ЗАРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПАТЕРНАЛІЗМУ ТА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В АВСТРАЛІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Важливими характеристиками країни є її соціальний устрій, соціальна політика, соціальні норми й нормативи, трудові відносини, системи освіти та охорони здоров'я, – все те, що характеризує суспільне життя людини. Тим паче, коли йдеться про Австралію, визнану однією з найкомфортніших для життя країн, а австралійську соціальну політику вважають однією з найсильніших у світі. Уряд дбає про безробітних, пенсіонерів, сім'ї з дітьми, інші вразливі верстви населення, гарантуючи їм високі соціальні стандарти. Характерною рисою соціальної політики країни є патерналізм як система відносин між державою та окремою людиною. Результатом багаторічної послідовної ефективної соціальної політики стала розбудова соціальної держави, держави добробуту. Тому, аналізуючи розвиток Австралії на початку ХХ ст., коли в країні зароджувалися перші паростки сучасної соціальної політики, започатковувався державний патерналізм та формувалася соціальна держава, не можна оминати цієї теми.

1901 р. почалася нова історія Австралії. Проте, хоча Австралія – досить молода держава, в прямому сенсі – плід ХХ ст., – вивчення проблем її сучасної історії потребує ретроспективного погляду на попередній період, бо коріння цих проблем, як правило, йде саме туди [18, с. 6]. Це справедливо як щодо соціального розвитку, так і щодо державного патерналізму, передумови якого було сформовано ще за колоніальних часів.

Характерно, що від самого початку однією з важливих особливостей